

„LA IZVOARELE IMAGINAȚIEI CREATOARE”

**Studii și evocări în onoarea
profesorului Mircea Borcilă**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

**Editori:
Elena Faur, Diana Feurdean, Iulia Pop**

Argonaut & Eikon

Seria: PHILOGIA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LA izvoarele imaginației creatoare : studii și evocări în onoarea profesorului Mircea Borcilă / editori: Elena Faur, Diana Feurdean, Iulia Pop. – Cluj-Napoca : Argonaut, – București : Eikon , 2022. –

Bibliogr.

ISBN 978-606-085-113-4

ISBN 978-606-49-0753-0

I. Faur, Elena

II. Feurdean, Diana

III. Pop, Iulia

IV. Borcilă, Mircea (despre)

082.2(Borcilă,M.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DOI: 10.26424/978-606-085-113-4

© Autorii își asumă răspunderea pentru ideile exprimate în materialele publicate./ The authors assume all the responsibility for the ideas expressed in the published materials.

Editori: Elena Faur, Diana Feurdean, Iulia Pop

Tehnoredactare și copertă: Ioachim Gherman

CUPRINS

CUVÂNT-ÎNAINTE	17
Mircea Borcilă – Un promotor ilustru al științelor culturii.....	21
Mircea Borcilă – Activitate științifică și editorială	41
REVERBERAȚII	63
Iulian Boldea Sub zodia integralismului.....	65
Sanda Cordoș Schiță de portret în mișcare	72
Alin-Mihai Gherman Trei cuvinte rare	75
Ion Istrate Cum l-am cunoscut pe Mircea Borcilă	78
Johannes Kabatek, Cristina Bleorțu Corespondența dintre Mircea Borcilă și Eugeniu Coșeriu	83
TEORIA ȘI FILOSOFIA LIMBAJULUI.....	121
Mircea Flonta Abordarea naturalistă și abordarea istoric-culturală a cercetării limbajului în viziunea lui Eugeniu Coșeriu	123
Jesús Martínez del Castillo La filosofía hecha lingüística	145

CUPRINS

Dumitru-Cornel Vîlcu Sensul celor patru – o conversație imaginară despre poezie (și înțelegerea omului in-actual)	169
Floarea Vîrban Lingvistica [integrală] – știință eidetică?	206
HERMENEUTICĂ ȘI SEMIOTICĂ	227
Lucia Cifor Statutul și identitatea hermeneuticii literare	229
Aurel Codoban Trei întâlniri teoretice cu poeticianul Mircea Borcilă	239
Göran Sonesson On the Borders of Metaphorology: Creativity Beyond and Ahead of Metaphors	247
Jordan Zlatev, Tapani Möttönen Semiotica cognitivă și lingvistica cognitivă	277
LINGVISTICĂ, PRAGMATICĂ ȘI POETICĂ	315
Maria Aldea Termeni de gramatică. O abordare lexicografică	317
Iulia Bobăilă La metáfora científica y la anulación de la incongruencia. Implicaciones traductológicas	333
Oana Boc Poezia lui Gherasim Luca – armonia unei lumi dizarmonice. O abordare funcțional-tipologică	344
Eugenia Bojoga Dezbaterea limbă română sau „moldovenească” în spațiul online rusesc	364

CUPRINS

Pompiliu Crăciunescu O tainică relianță: poetician – poet	396
Daniela Filip La nature sémantique de l'ironie textuelle. Une approche de la perspective de l'intégralisme linguistique	407
Rodica Frențiu Tipologia textuală și discursul hagiografic	423
George Dan Istrate Metafora în terminologia artelor vizuale în română și italiană.....	441
Mariana Istrate Substitute stereotipice ale coronimelor în limbajul publicitar al turismului	454
Victoria Jumbei Configurații semantice cognitive în <i>Povestea lui Harap-Alb</i> de Ion Creangă	469
Mihai Lisei Cuvântul scris și fotografia în reportajul de ziar. Modalități de analiză	480
Rodica Marian Subiectul absolut al artei și alteritatea creatoare	498
Ion Mării Note lexicografice	513
Nicoleta Neșu Câteva observații legate de rolul profesorului-vorbitor de limbă maternă în traducerea pedagogică utilizată în predarea limbilor străine.....	533
Cristian Pașcalău Modul orfic în poezia lui Teofil Răchițeanu. O abordare în lumina poeziei antropologice.....	543

CUPRINS

Iulia Pop Prolog de Nichifor Crainic. O lectură în cheie „semantic-logică” (Revelații la cursul de poetică)	569
Liana Pop Parcours métaphoriques: de l’écrit à l’oral	574
Maria Ștefănescu, Mircea Minică O privire, din perspectiva lingvisticii coșeriene, asupra vocabularului religios reflectat în dicționarele generale de limbă	580
Emma Tămâianu-Morita Beyond the Poetic: Exploring the General Mechanisms of Textual Sense Construction	592
Flavia Teoc The Theory of Discourse Poiesis in <i>Perpetua’s Passion</i>	619
Maria-Alexandrina Tomoiagă Desemnarea metaforică a <i>vieții</i> în limba română	641
Cristina Varga Metaforele conceptuale ale socializării online în limba română	669
Dina Vîlcu The Religious Element and the Language of the 1989 Revolution in Romania. An Integralist Approach	689
INTERFERENȚE CULTURALE	709
Doru Radosav Cărțile sfinte și retorica sentimentului religios	711
Ion Taloș Despre întâlnirile dintre culturi și efectele lor	720

CUPRINS

Rudolf Windisch
**Mircea Borcilă macht Eugenio Coseriu
in Cluj-Napoca bekannt 725**

FOTOGRAFII..... 745

LISTA CONTRIBUTORILOR 759

TABULA GRATULATORIA..... 787

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TABLE OF CONTENTS

FOREWORD	17
Mircea Borcilă – An Illustrious Promoter of Cultural Sciences	21
Mircea Borcilă – Scientific and Editorial Activity	41
REVERBERATIONS	63
Iulian Boldea Under the Sign of Integralism	65
Sanda Cordoș A Portrait Sketch in Motion	72
Alin-Mihai Gherman Three Rare Words	75
Ion Istrate How I Met Mircea Borcilă	78
Johannes Kabatek, Cristina Bleorțu Correspondence Between Mircea Borcilă and Eugenio Coseriu	83
THEORY AND PHILOSOPHY OF LANGUAGE	121
Mircea Flonta The Naturalistic Approach and the Historical-Cultural Approach to Language Research According to Eugenio Coseriu	123
Jesús Martínez del Castillo Philosophy Made Linguistics	145

TABLE OF CONTENTS

Dumitru-Cornel Vâlcu <i>The Sense of Four – An Imaginary Conversation on Poetry (and the Understanding of the In-actual Man)</i>	169
Floarea Vîrban [Integral] Linguistics – an Eidetic Science?	206
HERMENEUTICS AND SEMIOTICS	227
Lucia Cifor The Status and Identity of Literary Hermeneutics	229
Aurel Codoban Three Theoretical Encounters With the Poetician Mircea Borcilă	239
Göran Sonesson On the Borders of Metaphorology: Creativity Beyond and Ahead of Metaphors	247
Jordan Zlatev, Tapani Möttönen Cognitive Linguistics and Cognitive Semiotics	277
LINGUISTICS, PRAGMATICS, AND POETICS	315
Maria Aldea Grammar Terms. A Lexicographical Approach	317
Iulia Bobăilă The Scientific Metaphor and the Cancellation of Incongruency. Translation Implications	333
Oana Boc The Poetry of Gherasim Luca – The Harmony of a Disharmonious World. A Functional-Typological Approach	344

TABLE OF CONTENTS

Eugenia Bojoga The Romanian vs. "Moldovan" Language Debate in the Russian Online Space	364
Pompiliu Crăciunescu A Mysterious Reliance: Poetician–Poet	396
Daniela Filip On the Semantic Nature of Textual Irony. An Approach in the Light of Linguistic Integralism	407
Rodica Frentiu Textual Typology and the Hagiographic Discourse	423
George Dan Istrate Metaphor in the Terminology of the Visual Arts in Romanian and Italian	441
Mariana Istrate Stereotyped Substitutes of Coronyms in the Language of Tourist Advertising	454
Victoria Jumbei Semantic-Cognitive Configurations in <i>Povestea lui Harap-Alb</i> by Ion Creangă	469
Mihai Lisei The Written Word and the Photo in the Newspaper Report. Possibilities of Analysis	480
Rodica Marian The Absolute Subject of Art and the Creative Alterity	498
Ion Mării Lexicographical Notes	513
Nicoleta Neșu Some Observations Regarding the Role of the Native Speaker Teacher in Pedagogical Translation Used in Foreign Language Teaching	533

TABLE OF CONTENTS

Cristian Pașcalău The Orfic Mode in the Poetry of Teofil Răchițeanu. An Approach in the Light of Anthropological Poetics	543
Iulia Pop “Prolog” by Nichifor Crainic. A Key Reading in Logical Semantics (Revelations in the Poetics Course)	569
Liana Pop Metaphorical Pathways: From Writing to Oral	574
Maria Ștefănescu, Mircea Minică Some Remarks on E. Coseriu's Structural Semantics and its Relevance for Lexicographic Definitions	580
Emma Tămâianu-Morita Beyond the Poetic: Exploring the General Mechanisms of Textual Sense Construction	592
Flavia Teoc BCU Cluj / Central University Library Cluj The Theory of Discourse Poiesis in <i>Perpetua's Passion</i>	619
Maria-Alexandrina Tomoiagă The Metaphorical Designation of <i>Life</i> in the Romanian Language	641
Cristina Varga Conceptual Metaphors of Online Socialization in Romanian	669
Dina Vilcu The Religious Element and the Language of the 1989 Revolution in Romania. An Integralist Approach	689

TABLE OF CONTENTS

CULTURAL INTERFERENCES	709
Doru Radosav	
The Holy Books and the Rhetoric of Religious Feeling	711
Ion Talos	
On the Encounters Between Cultures and Their Effects	720
Rudolf Windisch	
Mircea Borcilă Makes Known	
Eugenio Coseriu in Cluj-Napoca	725
PHOTOS	745
THE LIST OF CONTRIBUTORS	759
TABULA GRATULATORIA	787

BCU Cluj / Central University Library Cluj

LINGVISTICA [INTEGRALĂ] – ȘTIINȚĂ EIDETICĂ?²

1. CONSIDERAȚII INTRODUCATIVE

Unul dintre conceptele de bază ale lingvisticii coșeriene este cunoașterea originară (primară) sau *cunoașterea intuitivă*. Acest tip de cunoaștere trimite în mod direct la Husserl, mai exact la conceptul său de *intuiție eidetică*. Că Husserl, în particular, și fenomenologia, în general, au avut un impact important asupra sistemului de gândire coșerian, este un dat de fapt, recunoscut de Coșeriu însuși (1954: 19) și confirmat de alți cercetători (Vîrban 2003, 2015, 2021a, 2021b; Faur 2013: 3; Zlatev 2011; Willems 2020: 2; Vîlcu 2021; indirect, și Borcilă 2003a: 56–57 și Faur 2014: 104). Acest studiu își propune să pună în lumină un aspect fundamental, de obicei neglijat, al cunoașterii intuitive – natura sa eidetică, cu scopul *de a interoga posibilitatea lingvisticii de a se instanția ca știință eidetică și, în particular, de a vedea dacă modelul lingvistic propus de Coșeriu (cunoscut și sub numele de lingvistică integrală) răspunde efectiv unui astfel de deziderat*.

O întreprindere de natură teoretică, care ține de lingvistică și de filosofia limbajului, cercetarea de față este, în ultimă instanță, un demers de de-limitare, explicitare și dezambiguizare conceptuală. Așa cum observa Coșeriu, dar, înainte de el, și alți gânditori (Locke, Wittgenstein), sursa multor probleme trebuie căutată în folosirea neadecvată a limbajului, de unde și confuzia sau ambiguitatea terminologică și conceptuală³. Pentru a da

¹ CAPA, The Global Education Network, Firenze, Accademia Europea di Firenze, Vanderbilt University & University of Virginia; fvirban@capa.org.

² O versiune preliminară a acestui studiu a fost prezentată în prelegerea omonimă ținută la Școala de vară „Actualitatea concepției lui Eugeniu Coșeriu”. Ediția a V-a, Cluj-Napoca, 30.08–4.09.2021.

³ Coșeriu observă, spre exemplu, că punerea problemei schimbării lingvistice în termeni cauzali este la origine o problemă de terminologie – termenii sunt modelați după cei din științele naturii și sunt, prin urmare, neadecvați în științele omului. O altă sursă de erori o reprezintă confuzia între cele trei tipuri de probleme ale schimbării lingvistice, pe de o parte, între problema rațională

un răspuns pertinent la întrebarea pusă în acest studiu, se impune clarificarea conceptelor cheie de *știință eidetică* și, respectiv, de *lingvistică integrală*; implicit, și explicitarea conceptelor de *intuiție eidetică*, *cunoaștere originară/cunoaștere a priori*, *a priori*.

2. ȘTIINȚĂ EIDETICĂ

2.1. Husserl

În *Ideen*, revenind asupra distincției dintre *științele naturii* (*Naturwissenschaften*) și *științele spiritului* (*Geisteswissenschaften*), Husserl le definește pe primele ca *științe de fapte* (*Tatsachenwissenschaften*), iar pe cele din urmă ca *științe de esențe* (*Wesenswissenschaften*). Științele spiritului [ceea ce noi îndeobște numim *științe umane*] sunt, prin *definiție*, științe eidetice, de esențe, întrucât se bazează pe intuiția eidetică, adică pe o cunoaștere *a priori*⁴, originară a esențelor. *Științele naturii* sau *științele naturale*, în schimb, sunt științe empirice, de fapte, pentru că se bazează pe

și cea generală, pe de altă parte, între problema generală și cea istorică (1997 [1958]: 158–166). Ideea este mai veche și apare și la alți gânditori. Deja John Locke insista că, pentru ca un concept să fie bine fondat, este imperativă clarificarea și fixarea termenilor folosiți. Locke avea în vedere cazul particular al conceptului de *identitate personală*, dar observația sa are valoare universală. Sugestia sa era că multe dintre problemele puse de un concept (în cazul său, de cel de *identitate personală*) sunt, în realitate, pseudo-probleme, care își au cel mai adesea originea într-o folosire neadecvată a limbajului: „It appears from this that the difficulty or obscurity that people have found in this matter has arisen from the poor use of words rather than from any obscurity in things themselves” (1694² [1690]): cap. XXVII, 118 și 121; prima ediție [1690 – în realitate, decembrie 1689] nu include cap. XXVII). Cu referire la Locke și Coșeriu, cf. și Vîrban 2022: 193–194 și, respectiv, 199. Convingerea că multe dintre problemele filosofiei derivă dintr-o utilizare neadecvată a limbajului devine un principiu fondator în filosofia lui Wittgenstein și este prezent în aproape toate lucrările sale (vezi detalii în Vîrban 2021c).

⁴ Merită reamintit dintru început că, la Husserl și la continuatorii săi, avem de-a face cu un concept de *a priori* care este situat în plan epistemologic și este de natură eidetică, după cum preciza chiar Husserl: „Din motive bine întemeiate, expresii precum ‘necesitate esențială’, ‘în mod esențial’ s-au strecurat adesea în descrierile noastre, exprimând în fapt un concept precis de *a priori*, pe care abia fenomenologia l-a clasificat și l-a delimitat pentru prima dată” (1994a [1931]: 102; cf. 104). O astfel de poziționare diferă de alte două accepții importante; în speță, de cea datorată lui Platon, unde termenul *a priori* are un conținut declarat metafizic și, respectiv, de cea datorată lui Chomsky, unde are sensul de înnăscut, de componentă a minții-creier (cf. Vîrban 2003: 52).

experiență și lucrează cu ipoteze. Științele eidetice sunt superioare celor de fapte, fiindcă au acces la esențe înainte de orice experiență. Mai mult, între cele două tipuri de științe există un raport de dependență unilaterală: în timp ce științele eidetice sunt independente de cele de fapte, acestea din urmă depind de cele dintâi. Concluzia ar fi aceea că experiența este dependentă, în ultimă instanță, de esență, de eidetic (Husserl, 1913: 7–18; cf. 19–20; cf. și Vîrban 2003, 2021a)⁵.

Este important de notat că Husserl evidențiază două aspecte: 1. că științele umane se bazează pe o cunoaștere intuitivă (originară, *a priori*) și 2. că această cunoaștere este de tip eidetic (se referă la esențe). În timp ce primul aspect este în general menționat când se face referire la științele umane, cel de-al doilea este mai degrabă trecut cu vederea. Tocmai acest (al doilea) aspect este fundamental pentru întrebarea pe care o pune cercetarea de față.

În *Ursprung der Geometrie* (1939 [1936]), Husserl revine asupra conceptului de *a priori* și distinge între un *a priori istoric universal* și un *a priori istoric concret*. Existența unui *a priori istoric universal* face posibilă întemeierea înțeleșului, oferă cadrul general în care se poate vorbi de întemeierea unei științe ca știință obiectivă, știință a unor adevăruri eterne. Dacă acest *a priori* n-ar exista, totul ar fi relativ. Potrivit lui Husserl, principalele probleme în întemeierea unei științe vin dintr-o separare dogmatică între perspectiva epistemologică și cea istorică, din îndepărtarea de fapte, de tradiție. Separarea tranșantă, în termenii unei excluderi reciproce, între elucidarea epistemologică și explicația istorică, între originea epistemologică și cea genetică, este, după părerea sa, profund greșită, pentru că presupune o limitare a conceptelor de *istorie*, *explicație istorică* și *geneză istorică*. Această dogmă obscurează cele mai profunde și autentice probleme ale istoriei:

⁵ La Husserl, distincția între *științele naturii* (*Naturwissenschaften*) și *științele spiritului* (*Geisteswissenschaften*) apare deja în *Filosofia ca știință riguroasă* (1994a [1911]); Husserl critică atât perspectiva naturalistă în filosofie (tendința de naturalizare a conștiinței și, implicit, a ideilor), cât și pe cea istoricizantă (Dilthey) și observă că nici filosofia naturalistă, nici cea istoricizantă nu se pot constitui ca fundament al științelor spiritului, ci doar teoria fenomenologică a esenței (5–56). Distincția revine și în *Meditații carteziene* (1994b [1931]: 47): *științe de fapte* (*sciences de fait*) – *științe apriorice* (*sciences apriorique*). În plus, distincția lui Husserl este parte integrantă a unei tradiții mai ample, reprezentată de Vico, Herman Paul, Dilthey, neo-kantienii de la Baden (Windelbandt, Rickert) și Marburg (Cassirer), Xenopol, Husserl și continuatorii săi direcți (Pos și Merleau-Ponty), Wittgenstein, Bakhtin, Coșeriu și Foucault (pentru o sinteză, vezi Vîrban 2003: 18–30 și 2021a).

„Das herrschende *Dogma* von der prinzipiellen Trennung von erkenntnistheoretischer Aufklärung und historischer Erklärung, von erkenntnistheoretischem und genetischem Ursprung, – dieses Dogma ist, sofern man die Begriffe ‘Historie’, ‘historische Erklärung’ und ‘Genesis’ nicht in der üblichen Weise beschränkt, *grundverkehrt*. Oder vielmehr, grundverkehrt ist diese übliche Beschränkung, durch die gerade die tiefsten und eigentlichen wissenschaftlichen Probleme der Geschichte verdeckt bleiben” (1939 [1936]: 220).

A face geometria (și în general o știință) auto-evidentă revine la a-i dezvălui tradiția istorică și a-i surprinde (a-i intui) structura *a priori*. Capătă, astfel, sens, conceptul lui Husserl de *a priori istoric concret*, aparent contradictoriu. Numai revelația timpului istoric concret, insistă Husserl, în ceea ce privește structura sa totală, esențial generală, care cuprinde tot ceea ce se află în devenire istorică și în ființa sa esențială ca tradiție, poate permite o ‘istorie înțelegătoare’, care scoate cu adevărat la lumină ‘rațiunea ascunsă din istorie’. Prin urmare, sensul problemei [al genezei istorice a geometriei/ a unei științe, în general] poate fi înțeles doar prin recursul la un *a priori* istoric:

„Nur die Enthüllung der konkreten historischen Zeit hinsichtlich ihrer totalen *wesensallgemeinen Struktur*, die alles Seiende im historischen Gewordensein und Werden oder in seinem wesensmässigen Sein als Tradition und Tradierendes umgreift, kann eine *wirklich* ‘verstehende Historie’ ermöglichen, die die verborgene ‘Vernunft in der Geschichte’ an den Tag bringt.

Nur im Rekurs auf das historische Apriori ist überhaupt der Sinn unserer Problemstellung zu begreifen” (1939 [1936]: 221).

Demonstrația oferită de Husserl în *Ursprung der Geometrie* este paradigmatică pentru întemeierea oricărei științe și a sensului, în general⁶.

Ideile lui Husserl vor fi dezvoltate și re-elaborate, în planul lingvisticii și al filosofiei limbajului, de doi dintre discipolii săi, mai exact de H.J. Pos, probabil cel mai puțin cunoscut continuator al lui Husserl, și de

⁶ Importanța acestui studiu a fost intuită deja de Jacques Derrida (1962), care l-a tradus în limba franceză și i-a dedicat o amplă introducere (circa 170 p.). Merită amintite aici și alte două lucrări ale lui Derrida, *Le problème de la genèse dans la philosophie de Husserl*, 1953–54 (publicată în 1990) și *La voix et le phénomène*, 1967. Referitor la *Originea geometriei*, cf. și Vîrban (2003: 55–59), Aschenberg (1978: 33–36).

Maurice Merleau-Ponty, cel mai important continuator al teoriei intenționatității și cel mai aproape de spiritul epistemologiei fenomenologice⁷.

2.2. Pos

Filosoful și lingvistul olandez H. J. Pos are o înțelegere parțială și nu întotdeauna corectă a ideilor lui Husserl, de unde și oscilația sa între apologia și critica fenomenologiei. Ceea ce ne interesează aici este faptul că Pos vede în fenomenologia husserliană un temei epistemologic pentru științe, în general, și pentru lingvistică, în particular. Pos aplică distincția lui Husserl între *cunoașterea pre-științifică* și cea *științifică* (Husserl 1994a [1911]; cf. 1970 [1939]: *cunoaștere ante-predicativă și judecată predicativă*) în planul lingvisticii: *cunoaștere pre-lingvistică – cunoaștere lingvistică* (Pos 1939). Pos apreciază că

„Husserl a démontré que la subjectivité originaire contient une image du monde et des choses, qui peut être étalée par la réflexion. Aussi, la réflexion n’y trouve rien de vague, mais des contours précis, des intentions claires, d’une validité qui ne se mesure pas par les critères de la science“ (Pos 1939: 254–255).

El precizează, de asemenea, că:

„En effet, la phénoménologie n’attaque pas l’image scientifique en faveur de l’image originaire des choses: si elle se refuse à accepter comme unique et absolue l’image scientifique, c’est au service de l’idéal philosophique d’une connaissance aussi totale que possible et qui n’exclue ni l’objectif en faveur du subjectif ni inversement“ (Pos 1939: 355).

Pos distinge, la rândul său, între un *a priori intern* (subiectiv), dat de capacitatea minții de a lucra cu unități de înțeles și un *a priori extern* (obiectiv), dat de structura obiectivă a lumii exterioare, notând că „the mind is not free to impose unity on things or to make units of meaning that would not have a basis either in linguistic society or in reality“ (Pos 1947: 289). Această distincție reamintește cumva de cea făcută deja de Husserl în *Ursprung der Geometrie* [vezi *supra* 2.1.], pe care Pos pare însă să o ignore. Receptarea parțială a operei lui Husserl îl determină probabil pe Pos să critice ideea lui Husserl de *a priori* [ceea ce Pos crede că este ideea lui Husserl de *a priori*], mergând până la a se îndoii de fundamentele

⁷ Relația acestor doi gânditori cu fenomenologia husserliană, precum și propria lor contribuție la dezvoltarea ei ulterioară au făcut deja subiectul unor studii sistematice (Aschenberg 1978, Vîrban 2003). În continuare ne referim strict la poziția lor privind cunoașterea intuitivă și rolul fenomenologiei ca temei epistemologic pentru cercetarea limbajului.

acestui concept (la Husserl): „Cet apriorisme est-il suffisamment fondé? (Pos 1952: 273).

2.3. Merleau-Ponty

O înțelegere mult mai profundă a operei lui Husserl o are, în schimb, Maurice Merleau-Ponty. În *Les sciences de l'homme et la phénoménologie* (1951a), Merleau-Ponty observă că intenția lui Husserl era aceea de a elabora o *filosofie integrală*: “l’élaboration d’une **philosophie intégrale**, compatible avec le développement de l’ensemble des recherches de sciences humaines” (402; subl. n.) și, implicit, un model de *știință integrală* pentru științele particulare. Cu referire la cazul particular al psihologiei, notează:

„Husserl lutte pour une **science intégrale**, sans sacrifice de la science, ni de la psychologie en particulier [...]. Le problème est donc celui-ci: comment découvrir **un mode de connaissance qui ne se détache pas de l’expérience, et qui reste cependant philosophique**. La solution du problème est **cherchée dans l’intuition des essences**, mode de connaissance ayant le caractère concret de la connaissance psychologique et la dignité de la connaissance philosophique” (403; subl. n.).

Partea finală a acestui paragraf este un mod indirect de a spune că, la Husserl, intuiția esențelor (intuiția eidetică) implică două tipuri de *a priori*, un *a priori* istoric concret – „mode de connaissance ayant le caractère concret de la connaissance psychologique” – și unul istoric universal – „la dignité de la connaissance philosophique”.

Merită subliniat și faptul că Merleau-Ponty folosește în mod explicit termenul *integral* (filosofie *integrală*, știință *integrală*), uneori în varianta *integrant* (*psychologie intégrante*), ultimul termen fiind preluat de la Kurt Koffka – *Gestalt Psychology* (Merleau-Ponty 1988 [1951a]: 414; cf. Koffka 2013 [1935]). *Gestalt Psychology* era o tentativă de a re-conecta diversele perspective din psihologie, cu scopul de a reconstrui unitatea celei din urmă. *Gestalt Psychology* făcea parte dintr-un proiect mai amplu – o *Gestalt Theorie*, care aspira să refacă unitatea științei, a cunoașterii în genere. Datorită unei „integrative function of the Gestaltsolution” s-ar fi regăsit și unitatea între științele naturale și științele umane (*sciences of life*) și, implicit, între viață și natură (Koffka 2013 [1935]: 17; cf. Virban 2015: 402).

Ca și Pos, Merleau-Ponty vede în fenomenologia husserliană un temei epistemologic pentru științele umane. El susține că deja la Husserl (începând cu *Ideen...*) exista un astfel de demers cu privire la psihologie, istorie și lingvistică (1988 [1951a]: 404). Deși are un interes primar

pentru psihologie, Merleau-Ponty recunoaște că, mai mult decât psihologia, limbajul este cel care pune la încercare metoda fenomenologică. El nu folosește, însă, explicit termenii de *lingvistică integrală*, *istorie integrală*. Merleau-Ponty revine asupra acestui argument în *Sur la phénoménologie du langage* (1960 [1951b]) și *Le philosophe et la sociologie* (1960 [1951c]). Nici aici nu introduce termenii de *lingvistică integrală*, *sociologie integrală*, dar merge în această direcție.

Un model efectiv de lingvistică integrală a fost elaborat de Eugeniu Coșeriu. Sensul acestui concept nu este încă pe deplin elucidat și ar merita să facă obiectul unei cercetări sistematice. În continuare ne limităm la a prezenta succint principalele accepții, mai mult sau mai puțin explicite sau explicitate.

3. LINGVISTICA INTEGRALĂ

Termenul de *lingvistică integrală* este folosit în moduri diferite și cu sensuri multiple. Acestea pot fi *grosso modo* reduse la 4 tipuri: 1. ca nume al lingvisticii coșeriene, 2. pentru a indica o abordare exhaustivă, 3. cu referire la o cercetare care asimilează o întreagă tradiție de gândire și 4. cu sensul de știință riguroasă⁸.

3.1. Lingvistică integrală – ca nume pentru teoria lingvistică elaborată de Coșeriu

Termenul de *lingvistică integrală* [uneori pur și simplu sub forma *integralism*] este frecvent folosit aproape în sens tautologic pentru a indica modelul lingvistic propus de Eugeniu Coșeriu: ca *nume*. În cele mai multe cazuri avem a face cu o identitate implicită (ca, spre exemplu, în Tămâianu/Tămâianu-Morita 2001, 2002, 2014, 2021; Borcilă 2003a; Cristinel Munteanu 2013; Boc 2021; indirect și în Loureda Lamas 2010, care notează:

⁸ Aceasta este o simplă clasificare care nu implică o judecată de valoare. În cele ce urmează, vor fi menționate o serie de studii doar cu scopul de a ilustra cele patru tipuri, deci cu strictă referință la felul în care este folosit termenul de *lingvistică integrală* și fără a lua în discuție demersul general întreprins de autorii acestor lucrări. Între diversele accepții subsumate de noi unui tip, există, evident, diferențe de nuanță care ar merita evidențiate, dar o astfel de discuție ar depăși scopul cercetării de față. Nu ne propunem nicio trecere în revistă a tuturor lucrărilor care se referă la lingvistica integrală, nu doar pentru că lista ar fi prea lungă, ci, din nou, pentru că nu acesta este scopul nostru primar aici.

„En este trabajo se quiere presentar sintéticamente la actual situación de los estudios de análisis textual, distinguiendo modalidades del estudio y focos del análisis, y de paso, presentar la propuesta de una **lingüística** del texto **integral**, ‘integradora’, pero homogénea, no sólo en cuanto al objeto de estudio, sino también en lo que concierne a sus bases teóricas y a su propuesta metodológica”⁹ (2010: Rezumat; subl. n.).

Foarte rar, această identitate este explicită, ca în cazul paradigmatic al unui studiu al Dinei Vîlcu – *Pleading for ‘Integral Linguistics’*. Declarând că intenția sa era „to treat here the name itself *integral linguistics* from the point of view of its adequacy to the ensemble of Eugeniu Coseriu’s work”, autoarea precizează că poziția pe care o susține este aceea că numele de *lingvistică integrală* „is not only appropriate, but also comprehensive and truly indicative for the matters this theory approaches and solve”. În plus, crede că „this name represents no less than a very short definition of the theory itself”. O astfel de convingere ‘legitimează’ cumva perplexitatea autoarei atunci când i se cere [de către Manfred Ringmacher] să precizeze „when this name began to be used, who proposed and promoted it?”. Din punctul său de vedere, „questioning the name *integral linguistics* was similar to asking if structural linguistics or pragmatics are the names commonly used for the theories they represent” (2014: 165, 166). Referiri explicite la folosirea termenului de lingvistică integrală (sau a celui de integralism), ca nume pentru concepția lingvistică a lui Eugeniu Coșeriu, apar și la alți cercetători (Eugen Munteanu 2008: 60–61; Bota 2008: 7–9).

3.2. Lingvistică integrală – abordare exhaustivă

Un al doilea sens, poate cel mai comun, al termenului de lingvistică integrală este acela de abordare exhaustivă, adică o cercetare care vizează, cel puțin în mod ideal, toate aspectele limbajului (implicit și toate ramurile lingvisticii).

Johannes Kabatek notează că prima sarcină a lingvisticii integrale, așa cum o schițează Coșeriu însuși, constă în „el posicionamiento exacto de las diferentes áreas de la lingüística”, adăugând că „se trata de una propuesta altamente seria y de gran envergadura que propone una

⁹ Este lesne de observat că Loureda Lamas folosește termenul de lingvistică [textuală] integrală într-un mod care depășește simpla funcție de nume. Același lucru se poate spune despre majoritatea studiilor menționate. Mircea Borcilă, ca să dăm un alt exemplu relevant, când zice că termenul de lingvistică integrală nu e o invenție coșeriană, ci un ideal mai vechi al lingvisticii, face deja trecerea de la nume la concept.

especie de marco general para la investigación lingüística y para el desarrollo de una conciencia sobre el lugar de cada disciplina en el conjunto de las disciplinas, además de la relación de cada una de ellas con ese conjunto” și, în plus, de o abordare care „comprende también la conciencia de la tradición de la lingüística, la cual debería estar siempre presente”. Kabatek vede în acest model o întreprindere unică și fără precedent: „no conozco en la actualidad ningún edificio teórico capaz de integrar mejor todos los aspectos posibles del lenguaje y las diversas teorías particulares existentes”. Totodată, observă, în mod realist, că lingvistica integrală, schițată de Coșeriu, este o sarcină pentru viitor – „Lingüística Integral como tarea para el futuro”. Intră deja în sarcina ei receptarea critică, poziționarea și integrarea contribuțiilor recente, precum cele referitoare „a una lingüística del hablar, una lingüística de la norma y una semántica de las cosas, sea en el ámbito de la lingüística a del texto o, dentro de la lingüística cognitiva, entre otras en el área de la investigación de las metáforas, de la metonimia o de la gramaticalización”, dar și includerea teoriilor formale. În ultimă instanță, *lingvistica integrală* este “un programa coordinado de las distintas vías de la investigación lingüística basado en la exigencia metodológica fundamental de una conciencia de la propia actividad y una clara posición dentro de un edificio científico” (Kabatek 2003: 98).

Faptul că avem de-a face cu o sarcină pentru viitor, înseamnă o conștientizare a faptului că lingvistica integrală (în sensul unei cercetări exhaustive) reprezintă un ideal, o aspirație continuă, dar greu, dacă nu imposibil de atins în practică. În acest sens, Mircea Borcilă nota că lingvistica integrală înseamnă, în sens tehnic, a reuși să pui împreună toate ramurile lingvisticii, adică reunificarea disciplinei, dar preciza că, din punct de vedere științific, aceasta ar fi o întreprindere „eclectică, ilegitimă și fără speranță” (2003b). Acest sens (de cercetare exhaustivă) apare și la Dina Vîlcu 2014 și este subliniat și de Loureda Lamas: „la propuesta de una lingüística del texto integral, “integradora”, pero homogénea, [...] en cuanto al objeto de estudio” (2010: Rezumat).

Având în vedere faptul că, „în interviurile pe care le-a dat în ultimul deceniu de viață¹⁰, Coșeriu însuși sublinia caracterul ‘integral’, adică, altfel spus, complet, al concepțiilor sale, folosind, pentru a se auto-caracteriza, chiar sintagma ‘lingvistică integrală’”, Eugen Munteanu apreciază această sintagmă (eventual urmată de calificativul ‘coșeriană’) ca

¹⁰ Coșeriu 1996; Kabatek și Murguía 1997.

„potrivită, explicită și justă”, dar respinge ca nefericit numele de integralism (singur, ca substantiv) (2008: 60–61).

3.3. Lingvistică integrală – cercetare care asimilează o întregă tradiție

Un al treilea sens [în parte inclus în cel de-al doilea] al termenului de lingvistică integrală se referă la o cercetare care integrează ('asimilează') toate teoriile/ conceptele relevante, dar nu pur și simplu pentru a le sintetiza, ci cu scopul de a le depăși prin elaborarea unei noi teorii cu o viziune mai amplă. Astfel, în relație cu structuralismul, „Le devoir de la 'linguistique intégrale' est, alors, d'aller également au-delà du structuralisme et réintégrer tout ce qu'il a exclus” (Kabatek 2004: 487).

Acest sens (de asimilare a unei tradiții) este explicit în multe alte studii; apare, spre exemplu, la Kabatek (2003: 98), la Borcilă (2003a, 2003b), la Dina Vilcu (2014: 166–168) și la Loureda Lamas; la ultimul, cu referire la cazul particular al unei lingvistici integrale a textului:

“[...] la propuesta de **una lingüística del texto integral**, 'integradora', pero homogénea, no sólo en cuanto al objeto de estudio, sino **también en lo que concierne a sus bases teóricas y a su propuesta metodológica**” (2010: rezumat) (subl. n.).

3.4. Lingvistică integrală – știință riguroasă

În sfârșit, un ultim sens al lingvisticii integrale este acela de *știință riguroasă*. Acesta poate fi declinat în mai multe feluri. Deja Mircea Borcilă intuise că:

„Sensul mai profund și singurul valid al lingvisticii 'integrale' coșeriene este, însă, acela că ea reușește, pentru prima oară și în mod definitiv, să redefinească, în mod unitar, fundamentul epistemologic, perspectiva de abordare, obiectul și subdomeniile parțiale ale științei limbajului, în așa fel încât investigația completă și coerentă a întregului domeniu devine teoretic întemeiată și practic legitimă și organizată (i.e., 'disciplinată')” (2003b).

Pentru Eugen Munteanu, „doctrina coșeriană [lingvistica integrală] reprezintă lingvistica modernă pur și simplu, în expresia ei completă, cea mai credibilă și mai eficientă, deoarece satisface nu doar criteriul coerenței interne, ci și pe cel al aplicabilității practice” (2008: 61). Chiar dacă „și găsește confirmări parțiale în alte doctrine moderne

(Saussure, Hjelmslev, Jakobson, Martinet, Chomsky)¹¹”, doctrina coșeriană „este singura care prezintă răspunsuri convenabile la toate întrebările esențiale ale înțelegerii și cercetării limbajului și ale limbilor, organizate într-un ansamblu coerent” (2008: 61).

Cumva în sintonie cu Eugen Munteanu (2008), Cristinel Munteanu consideră lingvistica integrală un „instrument indispensabil, un suport epistemologic obligatoriu pentru orice cercetare de limbă” și, în acest sens, un adevărat Organon [analogie explicită cu *Organon-ul* aristotelian] (2012: 21).

În ceea ce ne privește, am abordat întrebarea cu privire la sensul lingvisticii integrale, dintr-o perspectivă diferită. Subliniind distincția între *a explica* și *a căuta originea* termenului [a încadra conceptul „coșerian” (accepția coșeriană) într-o anumită tradiție], am avansat ideea că integralismul coșerian ar putea avea o matrice fenomenologică. Mai exact, am arătat că există o continuitate (nu neapărat în sensul unei influențe directe) între ideea lui Husserl de *filosofie ca știință riguroasă*, reelaborarea ei de către Merleau-Ponty (*ca filosofie integrală* și, implicit, *știință integrală* – psihologie integrală [integrantă], **istorie integrală* și **lingvistică integrală*)¹² și paradigma coșeriană de *lingvistică integrală*. Cum am observat deja, Merleau-Ponty a avut o intuiție excelentă și a încercat să o dezvolte în planul psihologiei, dar nu a mers până la capăt. Meritul de a fi elaborat un model efectiv de știință riguroasă îi revine lui Coșeriu. Altfel spus, lingvistica integrală coșeriană este *de facto* un model de știință riguroasă (Vîrban 2015).

Chiar și felul în care Eugeniu Coșeriu însuși răspunde la întrebarea *Ce este lingvistica integrală?* – ¿Qué es la Lingüística Integral? –, când spune că „Es aquella Lingüística que se propone dar cuenta del saber que el hablante pone en obra al hablar, proponiéndose ordenar los hechos comprobados a este respecto en un marco homogéneo y unitario” (1984 [1981]: 37), trimite la ideea de știință riguroasă. Acest lucru devine evident în modul în care Coșeriu tematizează necesitatea unei întemeieri obiective și justificate a lingvisticii și explică felul în care procedează, în particular, lingvistica integrală:

¹¹ Această observație amintește de ideea lui Borcilă că aspirația de a oferi o viziune integrală era un ideal mai vechi al lingvisticii (vezi *supra*, 3.1., nota 8). Clemilton (2020) întreprinde chiar o cercetare comparativă a modelelor de lingvistică integrală propuse de Saussure și, respectiv, de Coșeriu. Clemilton folosește termenul *integralist* [*linguistique intégraliste*] care are, din punctul nostru de vedere, un sens oarecum diferit.

¹² *Chiar dacă nu sunt efectiv atestați, termenii sunt implicați.

„Toda disciplina y ciencia ordena los hechos de los que se ocupa después de haberlos comprobado. Pero el orden científico debe ser, a mi entender, primeramente objetivo y no subjetivo, esto es, de un orden determinado por criterios reales a partir de la realidad misma de los hechos y ser al mismo tiempo un orden real, no convencional, con lo que quiero decir un orden que puede ser objetivo sin ser real. Un orden objetivo puede fundarse en criterios objetivos, pero ser al mismo tiempo convencional, por // no ser el orden mismo de los hechos el orden que justifica los hechos mismos. Por lo tanto, si entendemos que la Lingüística Integral se propone dar cuenta y ordenar el saber de los hablantes, entonces es evidente que los fundamentos de esta Lingüística son las distinciones mismas que pueden hacerse dentro del saber de los hablantes; distinciones de niveles y tipos de saber lingüístico. La tarea de la Lingüística Integral es, pues, ordenar saberes, estudiarlos y al mismo tiempo justificarlos en un marco homogéneo y unitario” (1984 [1981]: 37-38).

Coșeriu observă că lingvisticile [teoriile lingvistice] descriptive actuale [până în 1981] nu corespund unui astfel de ideal, fiindcă fie se ocupă de un aspect particular al limbajului – cum face, spre exemplu, dialectologia –, fie își propun să fie discipline mai mult sau mai puțin globale ale limbajului sau ale limbilor, sau să stabilească o ordine care nu este cea reală a faptelor – cum este cazul celor două paradigme fundamentale, structuralismul și gramatica generativ-transformațională (cf. 1984 [1981]: 38).

Ideea de știință riguroasă (așa cum este concepută de Husserl și dezvoltată de Merleau-Ponty) presupune o altă dimensiune, cea de *știință eidetică* – o dimensiune a cărei relevanță nu a fost până acum pusă în lumină în mod suficient. Noi înșine, în cercetarea la care ne-am referit mai sus (Vîrban 2015), ne-am concentrat asupra dimensiunii de știință riguroasă (înțeleasă ca o formă de cunoaștere întemeiată), fără a insista asupra naturii acestei întemeieri. În realitate, așa cum se poate lesne vedea din felul în care este concepută ideea de știință riguroasă în filosofie și științele umane, de Husserl și de continuatorii săi, ea implică în mod necesar o cunoaștere de tip eidetic, adică o cunoaștere care se bazează pe o intuiție a esențelor [cf. *supra* 2.].

4. LINGVISTICA [INTEGRALĂ]- ȘTIINȚĂ EIDETICĂ?

4.1. Lingvistica este știință umană

Lingvistica ține de științele omului. Științele umane sunt, de regulă, definite ca științe culturale (științe care se ocupă de obiecte culturale). Așa cum a arătat deja Mircea Borcilă (2001, 2002), modelul lingvistic propus de Coșeriu este, prin excelență, un model de știință culturală (cf. și Coșeriu 1979).

Așa cum sublinia Husserl, științele umane sunt, însă, și științe de esențe sau în primul rând științe de esențe (sunt, *prin definiție*, științe de esențe). Urmează de aici că lingvistica este *de jure* știință eidetică. Nu trebuie, însă, dedus că orice teorie lingvistică corespunde efectiv unui model de știință eidetică. Acesta din urmă este un model ideal la care aspiră multe teorii, dar de care foarte puține reușesc să se apropie. Este din ce în ce mai mult recunoscut că Eugeniu Coșeriu a elaborat una dintre cele mai avansate teorii lingvistice cunoscute până în prezent, dacă nu chiar cea mai avansată. Este, prin urmare, legitim să ne întrebăm dacă modelul său teoretic – *lingvistica integrală* – corespunde dezideratului de știință eidetică sau, altfel spus, dacă este *de facto* o știință eidetică.

4.2. Rolul intuiției eidetice în lingvistica [integrală]

Coșeriu subliniază în mod repetat importanța cunoașterii intuitive, a cunoașterii originare (pre-științifice) în lingvistică (în științele umane, în general) (1997 [1958]: 159–161; 1954: 19–20, 35–37, 37, 54, 72–73) și se referă explicit la fenomenologia [husserliană]:

„Se basa en el hecho, destacado por la fenomenología, de que nuestro conocimiento previo, el llamado ‘saber originario’, pre-ordena el mundo de la experiencia científica objetiva: el saber científico podrá revisar, corregir y hasta negar los datos del conocimiento previo, pero éste constituye necesariamente la base de toda investigación” (1954: 19).

Cunoașterea pre-științifică, observă Coșeriu, coincide cu experiența *ante-predicativă* (1954: 73). Ambii termeni trimit în mod transparent la Husserl, la distincțiile sale între *cunoașterea pre-științifică* și cea *științifică* (Husserl 1994a [1911]: 20) și, respectiv, între *experiența ante-predicativă* și *judecata predicativă* (Husserl 1970 [1939]; cf. Vîrban 2003: 59), de la care pornea și Pos [vezi *supra*, 2.2.].

Mai mult, Coșeriu înțelege și definește cunoașterea originară în termenii unei cunoașteri intuitive, adică bazate pe o intuiție care este nu

doar primară (originară, *a priori*), ci și eidetică; adică exact așa cum o concepea Husserl.

4.3. Lingvistica este știință primară

Cunoașterea eidetică este la baza tuturor științelor umane, dar Coșeriu arată, în continuitate cu Humboldt și Hjemslev, că lingvistica este o știință primară:

„nos parece que Hjemslev sólo puede compararse con Humboldt, el cual había descubierto ‘el arte de utilizar el lenguaje como vehículo para recorrer lo más alto y más lo profundo y toda la multiplicidad del universo’ (218). Como Humboldt, Hjemslev intuye la posibilidad de ver todos los problemas de la cultura y del hombre desde el plano del lenguaje y aplica en un terreno estrictamente lingüístico el postulado, explícito o implícito, de filósofos como Vico, Husserl, Cassirer, postulado según el cual la teoría del lenguaje es anterior a toda otra (219), porque ‘todas las ciencias tratan necesariamente un contenido lingüístico y deben, por lo tanto, organizarse alrededor de ella’ (220). En este sentido, es evidente que sólo el sistema de Hjemslev otorga a la lingüística, entre las ciencias del hombre, aquella posición central a la que ella tiene el derecho de aspirar, y le confiere una dignidad que ninguna posición que considere el lenguaje como reducible a ‘otra cosa’ podría darle: ni siquiera la teoría que lo reduce a ‘cultura’, porque el lenguaje no es sólo un ‘producto cultural’ sino que es la condición misma de la cultura (221)” (1954: 39).

Reținem de aici că lingvistica nu este doar o știință culturală printre altele, ci și un fundament necesar pentru cercetarea din toate științele omului (cf. și Borcilă 2001); în realitate, pentru orice fel de cercetare în general. Așa cum observa Johannes Kabatek, „ideile fundamentale ale gândirii coșeriene [...] postulează un logocentrism radical, o lingvistică *lingvistică*” (2015: 41–44). Deși poate părea paradoxal, tocmai în acest logocentrism radical stă și potențialul trans-lingvistic al lingvisticii coșeriene.

4.4. Lingvistica [integrală] – știință eidetică?

4.4.1. Lingvistica integrală este știință eidetică, adică de esențe, pentru că cercetarea oricărui fapt de limbă, dincolo de aspectul individual, vizează mereu ceva mai profund, esențial; în ultimă instanță, esența universală a limbajului:

„Este ‘hecho empírico’ encuentra su explicación más cabal en la fenomenología. Husserl enseña que ‘un objeto individual no es sólo algo

individual sino que presenta predicados esenciales'. Y es interesante que Husserl dé justamente el ejemplo del sonido, el cual tiene 'en sí y por sí una esencia, y en la cima, la esencia universal: sonido en general, o más bien, acústico en general – entendida puramente como el aspecto que la intuición puede destacar del sonido individual (aisladamente o mediante una comparación con otros sonidos, como «algo común»)' (201). Ahora, es evidente que, si a *sonido* sustituimos *sonido del lenguaje*, la intuición aprehenderá su esencia como tal, es decir, su función en el lenguaje, su *finalidad* como elemento integrante de un signo, puesto que la finalidad pertenece justamente a la esencia" (1954: 36; cf. 66).

4.4.2. Lingvistica integrală este știință eidetică, adică de esențe, pentru că se bazează pe o cunoaștere de tip intuitiv, *cunoașterea originară/ a priori* [vezi *supra* 4.2.]. Sau, altfel spus, datorită cunoașterii originare [intuiției eidetice] putem surprinde esențialul în fenomenal (într-un obiect individual, într-un fapt de limbaj individual). Coșeriu se referă explicit la natura eidetică a cunoașterii originare și subliniază dualitatea acestei cunoașteri. Pe de o parte, omul de știință (lingvistul sau filosoful limbajului) este el însuși un vorbitor, adică are deja o experiență ante-predicativă și, deci, o pre-știință (cunoaștere primară) a esenței istorice concrete a limbajului: [Central University Library Cluj](#)

„Es decir que, aun sin proponerse la investigación del significado, el lingüista no puede eludir el hecho de que tiene experiencia del valor simbólico de los signos lingüísticos, por ser él mismo un individuo hablante: *el científico no puede excluirse a sí mismo como hablante de su experiencia objetiva de los hechos lingüísticos*. Si lo hace – y sólo puede hacerlo hasta cierto punto y mediante un arbitrio – se resigna a saber más sistemáticamente pero, al mismo tiempo, menos que los hablantes (y menos de lo que él mismo sabe como hablante)" (1954: 19; cf. 35–37).

Pe de altă parte, omul de știință, spre deosebire de vorbitor, are și o cunoaștere primară a sistemului, adică a unei esențe formale a limbajului, care include, spre exemplu, conceptele de structură și funcționalitate:

„Asimismo, 'partir de lo fenoménico' no significa partir de lo totalmente heterogéneo y amorfo, porque se parte necesariamente con un 'conocimiento previo' del sistema (cf. 2.3.5., 3.4.2., 4.2.1–2., 5.7.1.); ni significa excluir los conceptos de 'estructura' y 'funcionalidad', porque el funcionar en una estructura pertenece a la esencia de las 'cosas' observadas y estas mismas 'cosas' se deslindan sólo porque se les reconoce tal esencia (cf. 2.3.5., 4.2.1–2)" (1954: 66).

Aceste două dimensiuni ale cunoașterii originare nu sunt separate sau separabile, ele se implică reciproc, pentru că, “En otras palabras, se parte al mismo tiempo del ‘hablar’ y de la ‘lengua’, porque ya el reconocer el hablar como hablar implica el reconocerlo como ‘hablar una lengua’, implica intuir en cada porción de sustancia observada la ‘forma lingüística’” (1954: 66). Cele două dimensiuni ale cunoașterii originare delimitate de Coșeriu (o cunoaștere originară a lingvistului ca vorbitor și o cunoaștere originară a sistemului) amintesc de cele două tipuri de *a priori* tematizate de Husserl în *Ursprung der Geometrie (a priori istoric concret și, respectiv, a priori istoric universal)*.

4.4.3. Lingvistica integrală este știință eidetică, pentru că lingvistica este *în sine (de jure)* o știință riguroasă.

4.4.4. Modelul lingvistic propus de Coșeriu, cunoscut și sub numele de *lingvistică integrală*, este *de facto* un model de știință riguroasă. Lingvistica [integrală] este în ultimă instanță o știință de esențe; în primul rând, despre esența limbajului (reface unitatea dintre filosofie și lingvistică), dar și despre esența cunoașterii și a întemeierii cunoașterii sau despre esența cunoașterii întemeiate, riguroase în general (reface unitatea dintre filosofie și științele umane, precum și unitatea dintre științele umane), deci despre esența cunoașterii dincolo de lingvistică (în domeniul științelor umane, în primul rând, dar, în termeni de cercetare riguroasă și în planul științelor sociale)¹³.

BIBLIOGRAFIE

Aschenberg, Heidi (1978), *Phänomenologische Philosophie und Sprache. Grundzüge der Sprachtheorien von Husserl, Pos und Merleau-Ponty*, Tübingen, TBL Verlag Gunter Narr.

Boc, Oana (2021), *Repere în definirea poeticului pe fundamentele lingvisticii integrale*, prelegere la Școala de vară „Actualitatea concepției lui Eugeniu Coșeriu”. Ediția a V-a, Cluj, 30.08–4.09. 2021.

¹³ Am avut norocul și onoarea de a-l avea pe Profesorul Mircea Borcilă în comisia primei mele teze de doctorat (Vîrban 2003). Am fost mereu impresionată de vastitatea preocupărilor Domniei Sale, dar mai ales de profunzimea intuițiilor sale. Am ales să contribui la acest volum omagial cu un studiu despre *lingvistica integrală* pentru că Mircea Borcilă a fost acela care a intuit înainte de mulți alții, dacă nu chiar primul, că valoarea lingvisticii coșeriene consta tocmai în viziunea sa integrală.

Bojoga, Eugenia, Boc, Oana și Vîlcu, Dumitru-Cornel (eds.) (2014), *Coseriu: Perspectives Contemporaines. Actes du deuxième Colloque International d'études cosériennes CoseClus2009, 23-25 septembre, Cluj-Napoca, Roumanie*, Tome 2, Cluj-Napoca, Presa Universitară.

Bojoga, Eugenia, Boc, Oana și Vîlcu, Dumitru-Cornel (eds.) (2013), *Coseriu: Perspectives Contemporaines. Actes du deuxième Colloque International d'études cosériennes CoseClus2009, 23-25 septembre, Cluj-Napoca, Roumanie*, Tome 1, Cluj-Napoca, Presa Universitară.

Borcilă, Mircea (2003a), *Lingvistica integrală și fundamentele metaforologiei*, în „Dacoromania”, Serie nouă, an VII-VIII, 2002-2003, p. 47-77.

Borcilă, Mircea (2003b), *Opera lui Coșeriu a învins deja veacurile*. Interviu realizat de Vitalie Ciobanu, în „Contrafort”, X-XI (108-9), octombrie-noiembrie; *Supliment Contrafort - Modelul Coșeriu*. <http://www.contrafort.md/old/2003/108-109/616.html> (accesat: 31.08.2022).

Borcilă, Mircea (2002), *Eugeniu Coșeriu, fondator al lingvisticii ca știință a culturii*, în Gheorghe Popa, Maria Sleahtițchi & Nicolae Leahu (eds.), *Un lingvist pentru secolul XXI*, Chișinău, Editura Știința, p. 31-48.

Borcilă, Mircea (2001), *Eugeniu Coșeriu și bazele științelor culturii*, în „Revista de lingvistică și știință literară”, nr. 184-198, p. 37-47.

Bota, Cristian (2008), *Eugeniu Coseriu: Linguistique et philosophie du langage. Un modèle complexe du fonctionnement langagier*, în „Texto !”, Vol. XIII, nr. 1 (ianuarie). http://www.revue-texto.net/docannexe/file/102/bota_coseriu.pdf (accesat: 31.08.2022).

Coșeriu, Eugeniu (1997 [1958]), *Sincronie, diacronie și istorie. Problema schimbării lingvistice*. Traducere de Nicolae Saramandu, București, Editura Enciclopedică.

Coșeriu, Eugeniu (1996), *Linguistica integrală*. Interviu cu Eugeniu Coșeriu realizat de Nicolae Saramandu, București, Editura Fundației Culturale Române.

Coserio, Eugenio (1984 [1981]), *Fundamentos y tareas de la lingüística integral*, în „Actas del Segundo Congreso Nacional de Lingüística”, p. 37-53.

Coserio, Eugenio (1979), *Humanwissenschaften und Geschichte. Der Gesichtspunkt eines Linguisten*, în „Det Norske Videnskaps-Akademi, Årbok 1978”, Oslo, p. 118-130.

Coserio, Eugenio (1954), *Forma y sustancia en los sonidos del lenguaje*, Montevideo, Universidad de la República.

Derrida (1990 [1953-54]), *Le problème de la genèse dans la philosophie de Husserl*, Paris, Presses Universitaires de France.

Derrida, Jacques (1967), *La voix et le phénomène*, Paris, Presses Universitaires de France.

Derrida, Jacques (1962), *Introduction la Edmund Husserl, L'Origine de la géométrie*. Traducere și introducere de Jacques Derrida, Paris, Presses Universitaires de France.

Faur, Elena (2014), *Conceptual Metaphor and Integral Semantics*, în Eugenia Bojoga, Oana Boc și Dumitru-Cornel Vilcu (eds.), *Coseriu: Perspectives Contemporaines. Actes du deuxième Colloque International d'études cosériennes CoseClus2009, 23-25 septembre, Cluj-Napoca, Roumanie*, Tome 2, Cluj-Napoca, Presa Universitară, p. 100–109.

Faur, Elena (2013), *Integral Semantics and Conceptual Metaphor: Rethinking Conceptual Metaphor Within an Integral Semantics Framework*, în „Cognitive Semiotics”, Vol. 5, nr. 1–2, p. 108–139.

Husserl, Edmund (1994a [1911]), *Filosofia ca știință riguroasă*. Traducere de Alexandru Boboc, București, Editura Paideia.

Husserl, Edmund (1994b [1931]), *Meditații carteziene*. Traducere de Aurelian Crăițu, București, Editura Humanitas.

Husserl, Edmund (1980 [1913]), *Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologischen Philosophie*, I, Tübingen, Niemeyer.

Husserl, Edmund (1970 [1939]), *Expérience et jugement: Recherches en vue d'une généalogie de la logique*. Traduit de l'allemand par D. Souche, Paris, Presses universitaires de France.

Husserl, Edmund (1939 [1936]), *Die Frage nach dem Ursprung der Geometrie als intentional-historisches Problem*, în „Revue Internationale de Philosophie”, nr. 2, p. 203–225.

Kabatek, Johannes (2015), *Eugeniu Coșeriu, tezele de la Strasbourg și postulatul unei lingvistici lingvistice*, în Johannes Kabatek, *Tradiții discursive. Studii*, București, Editura Academiei, p. 31–51.

Kabatek, Johannes (2004), *Eugenio Coseriu (1921–2002)*, în „Estudis Romànics”, Vol. 26, p. 484–488.

Kabatek, Johannes (2003), *Unidad del significado, designado y lingüística integral*, în „Odisea”, nr. 3, p. 87–99.

Kabatek, Johannes și Murguía, Adolfo (1997), «*Die Sachen sagen, wie sie sind...*». *Eugenio Coseriu im Gespräch*, Tübingen, Gunter Narr.

Koffka, Kurt (2013 [1935]), *Principles of Gestalt Psychology*, London, Routledge.

Locke, John (1694² [1690]), *An Essay Concerning Human Understanding*, London Awnsham & John Churchill and Samuel Man, Book 2: Ideas, XXVII: “Identity and Diversity”, p. 11–121. <https://www>.

earlymoderntexts.com/assets/pdfs/locke1690book2.pdf (accesat: 31.05.2022).

Lopes Pinheiro, Clemilton (2020), *Ferdinand de Saussure et Eugenio Coseriu: propositions pour une linguistique intégraliste*, în SHS Web Conf., Vol. 78, 7e Congrès Mondial de Linguistique Française.

Loureda Lamas, Oscar (2010), *Nuevas perspectivas para el análisis del texto: introducción a una lingüística del texto integral*, în „Revista de Investigación Lingüística”, nr. 13, p. 127–154.

Merleau-Ponty, Maurice (1988 [1951a]), *Les sciences de l'homme et la phénoménologie*, în *Merleau-Ponty à la Sorbonne. Résumé de cours 1949–1952*, Grenoble, Cynara, p. 397–464.

Merleau-Ponty, Maurice (1960 [1951b]), *Sur la phénoménologie du langage*, în Maurice Merleau-Ponty, *Signes*, Paris, Gallimard, p. 105–122.

Merleau-Ponty, Maurice (1960 [1951c]), *Le philosophe et la sociologie*, în Maurice Merleau-Ponty, *Signes*, Paris, Gallimard, p. 123–142.

Munteanu, Cristinel (2013), *Approaching Synonymy from the Integral Linguistics' Point of View*, în Eugenia Bojoga, Oana Boc și Dumitru-Cornel Vilcu (eds.), *Coseriu: Perspectives Contemporaines. Actes du deuxième Colloque International d'études cosériennes CoseClus2009, 23–25 septembre, Cluj-Napoca, Roumanie, Tome 1*, Cluj-Napoca, Presa Universitară, p. 161–179.

Munteanu, Cristinel (2012), *Lingvistica integrală coșeriană. Teorie, aplicații, interviuri*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.

Munteanu, Eugen (2008), „O lectură integrală și atentă, «cu creionul în mână», a scrierilor lui Coseriu este calea cea mai directă și mai sigură către profesionalizare”. Interviu despre Eugenio Coseriu și lingvistica integrală, realizat de Cristinel Munteanu, în „Limba română”, Chișinău, XVIII, nr. 9–10, p. 55–66.

Pos, H. J. (1958 [1952]), *Valeur et limites de la phénoménologie*, în J. Aler und K. Kuypers (eds.), *Keur uit de verspreide geschriften van Dr. H. J. Pos*, Deel II, *Beginselen en gestalten*, Arnhem, p. 265–280.

Pos, H. J. (1947), *The Foundation of Word-Meanings. Different Approaches*, în „Lingua”, I, nr. 3, p. 281–292.

Pos, H. J. (1939), *Phénoménologie et Linguistique*, în „Revue Internationale de Philosophie”, I, 1938–39, nr. 2, p. 354–365.

Tămâianu-Morita, Emma (2021), *Disciplinas de textualidade na Linguística Integral de Eugenio Coseriu: Análise de texto, Linguística (geral) do texto, Teoria do texto*, în „Eutomia”. Revista de Literatura e Linguística, vol. 1, nr. 30 (decembrie), p. 125–145.

Tămâianu-Morita, Emma (2014), *Towards a Definition of Textual Constitution in the Framework of Integral Linguistics*, în Eugenia Bojoga, Oana Boc și Dumitru-Cornel Vîlcu (eds.), *Coseriu: Perspectives Contemporaines. Actes du deuxième Colloque International d'études cosériennes CoseClus2009, 23–25 septembre, Cluj-Napoca, Roumanie*, Tome 2, Cluj-Napoca, Presa Universitară, p. 130–145.

Tămâianu-Morita, Emma (2002), *Integralismul în lingvistica japoneză*, Cluj-Napoca, Editura Clusium.

Tămâianu, Emma (2001), *Fundamentele tipologiei textuale. O abordare în lumina lingvisticii integrale*, Cluj, Editura Clusium.

Vîlcu, Dina (2014), *Pleading for 'Integral Linguistics'*, în Eugenia Bojoga, Oana Boc și Dumitru-Cornel Vîlcu (eds.), *Coseriu: Perspectives Contemporaines. Actes du deuxième Colloque International d'études cosériennes CoseClus2009, 23–25 septembre, Cluj-Napoca, Roumanie*, Tome 2, Cluj-Napoca, Presa Universitară, p. 165–173.

Vîlcu, Dumitru-Cornel (2021), *From Husserl to Coseriu: eidetic intuition and intentional designate*, intervenție la *Congresul internațional Coseriu's Linguistics – Origin and Actuality (COSERIU100)*, organizat de Universitatea din Zürich și desfășurat în formă hibridă (online și *in praesentia*), 17–18 iunie 2021. <https://prezi.com/p/bcv8gcy3nht/congres-coseriu-2021/> (accesat: 31.05.2022)

Vîrban, Floarea (2022), *Language Change versus Language Non-change: The Peculiar Issue of Language Identity in Coseriu. Questioning an Eventual Resemblance with Locke's Theory of Personal Identity*, în José María García Martín (ed.), *La Historia de la lengua, la dialectología y el concepto de cambio lingüístico en el pensamiento de Eugenio Coseriu*, Peter Lang [Actas del Congreso Internacional de Lingüística Coseriana VII, Cádiz, Spania, 14–17.01.2020], p. 177–204.

Vîrban, Floarea (2021a), *Integralismul coșerian în cadrul unui orizont filosofic. Cazul particular al științelor umane*, în *Actele Colocviului Internațional de Științe ale limbajului „Eugeniu Coșeriu” (CISL), ediția a XVI-a. Eugeniu Coșeriu CENTENAR, 24–26 septembrie 2021*, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău.

Vîrban, Floarea (2021b), *Eugeniu Coșeriu – de la fenomenologie la lingvistică și dincolo de lingvistică*, prelegere la Centrul de Studii Integraliste – Cercul de lingvistică, Facultatea de Litere, UBB, Cluj-Napoca, 10.12.2021.

Vîrban, Floarea (2021c), *Wittgenstein – verso una rifondazione trans-mentale della filosofia? Grovigli filosofici, crampi mentali e la parola che redime // Wittgenstein – i dtreo athmhúnlú trasmheabhrach ar an bhfealsúnacht? Snaidhmeanna fealsúnta, crampaí meoin agus saoirse*

focail, în Oisín Uíbh Eachach (editor), *Meanmanra III*. Textul original în italiană și traducerea în irlandeză de Seaghan Mac an tSionnaigh), Dublin, Coiscéim, p. 29–67 (în italiană) și 69–96 (în irlandeză) [Guest speech la Meanmanra III, Dublin, DCU – St. Patrick College, 29.10.2017].

Vîrban, Floarea (2015), *Origini dell'integralismo coseriano: indagando su una possibile matrice fenomenologica*, în Vincenzo Orioles și Raffaella Bombi (eds.) *Oltre Saussure. L'eredità scientifica di Eugenio Coseriu // Beyond Saussure. Eugenio Coseriu's Scientific Legacy* [Atti di Coseriana IV, 2013], Francesco Cesati Editore, Firenze, p. 397–410.

Vîrban, Floarea (2003), *O fenomenologie a Spiritului în limbaj. Cu o aplicație pe baza operei lui Nichita Stănescu*. Teză de doctorat, București, Facultatea de Litere, Universitatea București.

Willems, Klaas (2020), *Form, Meaning, and Reference in Natural Language: A Phenomenological Account of Proper Names*, în „Diacronia”, nr. 11 (June), A156 (1–20).

Zlatev, Jordan (2011), *From Cognitive to Integral Linguistics and Back Again*, în „Intellectica”, vol. 56, nr. 2, p. 125–147.

[INTEGRAL] LINGUISTICS – AN EIDETIC SCIENCE?

(Abstract)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A core, underlying concept of Coserian linguistics is *original (a priori) knowledge or intuitive knowledge*. As acknowledged by Coseriu himself (1954) and restated by other scholars (Vîrban 2003, 2015, 2021a, 2021b; Faur 2013; Zlatev 2011; Willems 2020; Vîlcu 2021) this type of knowledge originates in Husserl's *eidetic intuition*. This study sheds new light on a rather neglected aspect of intuitive knowledge – its eidetic nature, with the purpose to interrogate the possibility of linguistics to establish itself as an eidetic science and see whether the linguistic model proposed by Coseriu (also known as *integral linguistics*) responds to such a desideratum.

A primarily theoretical undertaking, related to linguistics and the philosophy of language, the current research is, ultimately, a work of de-limitation, elucidation, and disambiguation.

Key words: eidetic science, eidetic intuition, original (primary) knowledge, *a priori*, integral linguistics.